

STUDIEHEFTE



SOM DERE VIL

Av William Shakespeare. Gjendiktet av Øyvind Berg.
Bearbeidet av Sigrid Strøm Reibo og Njål Helge Mjøs.

PEDAGOGISK MATERIELL

Studiehefte for ungdoms- og videregående skole.
Utarbeidet av: Gunhild Aarebrot Kilde og Maria Børja.
Foto: Marte Garmann. **Portrettfoto:** Øyvind Eide.

Nationaltheatret våren 2017

INNHOLDSFORTEGNELSE

Studiehefte til *Som dere vil*

Klassetrinn: 8.–10. trinn og videregående skole

Fag: Engelsk, KRLE, historie, samfunnsfag og norsk

Om studieheftet.....	s. 3
Velkommen til lek i Nationaltheatret!	s. 4
Karakterene i <i>Som dere vil</i>	s. 5–6
Bakgrunnsstoff: Hva vil det si å være seg selv?	s. 7–8
Forarbeid: Oppgaver før forestilling	s. 9–12
Etterarbeid: Oppgaver etter forestilling	s. 13
Manusutdrag fra <i>Som dere vil</i>	s. 14–17
Billettbestilling, priser og spilledatoer	s. 18

SOM DERE VIL

Forfatter: William Shakespeare. Gjendiktet av Øyvind Berg. Bearbeidet av Sigrid Strøm Reibo og Njål Helge Mjøs.

Regissør: Sigrid Strøm Reibo.

Skuespillere: Finn Schau, Øystein Røger, Mads Ousdal, Fridtjov Såheim, Erland Bakker, Mattis Herman Nyquist, Hermann Sabado, Herbert Nordrum / Jonas Strand Gravli, Per Christian Ellefsen, Sigmund Sæverud, Olav Waastad, Ågot Sendstad, Jonas Strand Gravli / Nils Golberg Mulvik, Selome Emnetu, Kjersti Tveterås, Mariann Hole / Stine Mari Fyrileiv / Mari Strand Ferstad, Eindrude Eidsvold og Bertine Zetlitz.

Musikere: Bertine Zetlitz, Andreas Bratlie og Jonas Lie Theis.

Sjanger: Komedie.

Varighet: Cirka to timer og 50 minutter inkludert pause.
Det røykes urtesigaretter og brukes scenerøyk i forestillingen.

SOM DERE VIL

Som dere vil er en av verdenslitteraturens store komedier, skrevet av William Shakespeare i 1623.

Med dette pedagogiske materialet ønsker vi at elevene skal kunne utforske teaterforestillingens problemstillinger og sceneuttrykk sammen og hver for seg. Elevene får oppleve Shakespeares klassiske tekst i en ny og leken iscenesettelse, og skal kunne drøfte og reflektere over problemstillingene forestillingen tar opp, i et personlig, samfunnsmessig og etisk perspektiv.

Det henvises til flere kompetansemål i læreplanen for 10. trinn og videregående skole, i engelsk, KRLE, historie, samfunnsfag og norsk. Oppgavene er skriftlige og muntlige, i tillegg til noen dramaøvelser som er enkle å gjøre i alle klasser og klasserom.

Teksten i Nationaltheatrets oppsetning er gjendiktet av Øyvind Berg. Vedlagte manusutdrag er ment som hjelp til å gå i dybden av stykkets tematikk og er koblet til noen av oppgavene. Vi anbefaler å lese tekstutdragene høyt i klassen.

Manusutdrag 1: «Hele verden er en scene»

Manusutdrag 2: Orlando og Rosalind forelsker seg

Manusutdrag 3: Rosalind (forkledd som Ganymedes) og flere karakterer snakker om kjærligheten



VELKOMMEN TIL LEK I NATIONALTHEATRET!

_ WILLIAM SHAKESPEARES *Som dere vil* er på mange måter en eneste lang lek. I sentrum for leken står vi, menneskene, med spørsmålet om hva som er vårt *egentlige* jeg. Finnes det egenskaper i oss som vi ikke vet om før vi kaster oss utpå livets scene og leker oss med personligheten vår? Må vi iblant ikle oss andre roller for å utvide handlingsrommet vårt?

Det er det stykkets hovedperson Rosalind gjør. Ved å leke gutt, finner hun fram til sin egen styrke – som kvinne og som menneske. I tillegg finner hun ekte kjærlighet. Gjennom sin lek med kjønn og identitet lærer hun Orlando til ikke bare å elske glansbildet Rosalind, men den *sammensatte* Rosalind – hun som kan diskutere, utfordre og gi high five så gjeterne i skogen ler.

Det er frigjørende å se på. Ikke bare er *Som dere vil* en av Shakespeares beste komedier. Stykket har også inspirert tilskuere og kunstnere i nær 400 år til å tenke nytt om kjønn og identitet. Slik er *Som dere vil* et

godt utgangspunkt for refleksjon og diskusjon om identitet og kjønn blant dagens elever.

Denne oppsetningen er skapt av Nationaltheatrets eminente husregissør Sigrid Strøm Reibo. Hun mener *Som dere vil* er en av Shakespeares beste komedier – og et stykke som handler om å bli seg selv. Sammen med den tyske scenografen og kostymedesigneren Katrin Nottrodt har hun skapt en fargerik, musikalsk versjon av *Som dere vil*, som gir elevene et sprudlende møte med en klassiker fra verdenslitteraturen.

Velkommen i teatret!

Hanne Tømte,
teatersjef



KARAKTERENE I *SOM DERE VIL*

Regissør Sigrid Strøm Reibo (34) kaller *Som dere vil* «en mosaikk av ulike karakterer».

– Her har Shakespeare skapt et stort mangfold av rollefigurer med ulike verdier og perspektiver på livet. Det som forener dem, er at de alle strever med å forstå kjærligheten i dens mange sjatteringer. De har ulike erfaringer med – og ulik bevissthet om – hva det vil si å elske og bli elsket, sier hun.

Midt oppi det hele står Rosalind, spilt av Kjersti Tvetervås.

– Hvis livet er som et scenegulv, hiver Rosalind seg utpå. Hun prøver, feiler og leker seg frem – lærer og utvikler seg. Gjennom rolleleken blir hun bedre kjent med sin elskede Orlando, og underviser ham i kjærlighetens vesen. Slik går Orlando fra å være ung og naivt forelsket, blødmende i sin kjærlighetslyrikk, til å bli en moden elsker, sier Reibo.

Den eldre hertugen, landsforvist
Amiens, adelsmann i hans følge
Jacques, adelsmann i hans følge
Hertug Frederick, hans yngre bror
Le Beau, hertug Fredericks rådgiver
Oliver, sir Rowland de Boys' eldste sønn
Jacques de Boys, Olivers yngre bror
Orlando, Olivers yngste bror
Adam, sir Rowlands tidligere tjener
Corin, en gammel gjeter
Silvius, en ung gjeter
Phoebe, ei gjeterjente
William, en bondegutt
Audrey, ei gjeterjente
Rosalind, datter av Den eldre hertugen
Celia, datter av hertug Frederick
Touchstone, en hoffnarr og klovn
Charles, hertug Fredericks bryter
Hymen, guden for ekteskap

På de neste to sidene ser du hvordan de ulike karakterene forholder seg til hverandre. Noen befinner seg på hoffet, andre i skogen. Noen er søsken, andre foreldre eller barn, noen er venner, andre er tjenere. Atter andre er forelsket, uten at den de er forelsket i, nødvendigvis gjengjelder kjærligheten.

>>

HVEM ER HVEM FOR HVEM?





HVA VIL DET SI Å VÆRE SEG SELV?

Shakespeares *Som dere vil* kan lære oss mye om jakten på en indre kjerne, skriver kritiker og kommentator Inger Merete Hobbestad.

_ PÅ EN STI i en skog går Orlando. Han er forelsket, og skriver dårlige dikt og henger dem opp på trærne – som en hyllest til henne han ikke klarer å slutte å tenke på, Rosalind. Snart møter Orlando en ung mann som presenterer seg som Ganymedes. Ganymedes har lest diktene og er skeptisk. Han tviler på om Orlando kan være så forelsket som han gir seg ut for å være, og det i en kvinne han knapt kjenner.

Orlando forsvarer seg ivrig. Det han ikke vet, er at Ganymedes er Rosalind, forkledd som mann.

Etter hvert ber Ganymedes Orlando om å gjøre kur til «ham» slik han ville gjort kur til kjæresten, så skal den nye vennen oppføre seg slik en virkelig kvinne ville gjort – og det mindre sukkersøtt og velvillig enn Orlando ser for seg. En kvinne spiller en mann som spiller en kvinne.

UT OG INN AV ROLLER. William Shakespeares *As You Like It* (*Som dere vil*) er en komedie om kjærlighet og identitet. Rosalind glir ut og inn av forskjellige roller, og samtidig er hun seg selv i hver eneste en av dem. Det er oppriktige spørsmål hun kan stille Orlando i rollen som Ganymedes, som hun ikke kan stille som kvinnen han er forelsket i, fordi en samtale mellom to som prøver å gjøre inntrykk på hverandre, ikke vil være så åpen som en samtale mellom to kamerater. For Rosalind er rollespillet en naturlig modus, i kontrast til en annen rollefigur, den melankolske Jacques, som avskyr mangelen på autenticitet og erklærer at «hele verden er en scene».

Som dere vil ble skrevet i 1599, i en tid da skillelinjer mellom kjønn og sosiale klasser var ufravikelige. Alle hadde sin uniform som

signaliserte hvem de var og hvor de sto i hierarkiet. Klesdrakten du gikk med, var først og fremst en sosial merkelapp. Og når din plass i samfunnet konstant ble kringkastet til alle som møtte deg, var det ikke mange som stilte spørsmålet: «Men hvem er du egentlig?»

UAVHENGIG AV KJØNN. Skuespillet skulle også ha en spesiell appell til lesere som selv ikke følte at de enkelt kunne plasseres i noen kategori. Den franske forfatteren George Sand trakk ofte i mannsklær fra hun var tenåring – og ble overrasket over reaksjonene hun møtte når hun fremsto som en litt feminin mann: Hun ble flørtet med og spurt til råds, dører åpnet seg for henne. Som voksen var det hun som gjendiktet *Som dere vil* til fransk.

Forfatteren Oscar Wilde, som senere skulle gå til grunne under skandalen som oppsto da det ble kjent at han var homofil, ga i 1890 ut sin berømte roman, *Bildet av Dorian Gray*. Den vakre Dorian blir forelsket i skuespillerinnen Sybil Vane samme kveld som han ser henne på scenen – i rollen som Rosalind i *Som dere vil*. Men allerede neste kveld, når Sybil, forfjamset og lykkelig over Dorians kjærlighetserklæring, spiller dårligere, mister den unge mannen interessen. Den naturlige Sybil er mer uskjønn enn den kunstferdige, og dragningen lå ikke i henne, men i den hun skapte om seg selv til å bli, nemlig den utstuderte Rosalind.

Virginia Woolfs roman *Orlando* fra 1928 er en fabel inspirert av Woolfs forelskelse i en annen kvinne, den fornemme Vita Sackville-West, som gjerne kledde seg i bukser når hun skulle ut på byen i London. I likhet med Shakespeares Orlando møter Woolfs Orlando en mystisk skikkelse han blir betatt av – før han kommer så nær at han kan si om det er mann eller kvinne, og dermed vite om forelskelsen er tillatt eller ikke. Essensen eller utstrålingen til personen eksisterer for Orlando uavhengig av kjønn.



av *Som dere vil*, synes å sette stykket i sammenheng med sitt eget syn på personlighet som noe mangfoldig og flytende, som ikke er definert av det mannlige eller kvinnelige.

ET MODERNE KRAV. Gjennom århundrene ble kategoriene løst opp. Det ble mulig selv å velge hvordan man skulle kle seg og te seg. Da blir også spørsmålet om hvem du egentlig er, brått mer presserende. Det skapes en forventning om at valgene du gjør, er i overensstemmelse med en indre dragning, og ikke blir styrt av tradisjonen, familien eller reklamen.

Men kravet om å være seg selv, som er et moderne krav, kan virke hemmende. Troen på at det finnes et egentlig deg, med en vilje og smak som ikke er korrumpert av trykket utenfra, kan være innsnevrende.

På Shakespeares tid var teatret en av ytterst få arenaer der man kunne løses fra kategorien man vanligvis tilhørte. Alminnelige folk spilte konger, menn spilte kvinner. Den opprinnelige Rosalind ville blitt spilt av en ung gutt; en mann spiller en kvinne som spiller en mann som spiller en kvinne.

Slik synes William Shakespeare å antyde at jakten på en indre kjerne er fåfengt, og at det er gjennom et skimrende kaleidoskop av roller og væremåter at du er deg selv.

Av Inger Merete Hobbestad, kritiker og kommentator i Dagbladet, litteraturviter og forfatter av essayboka *Å leve med Shakespeare*.

De tre forfatterne, som alle var opptatt



FORARBEID – OPPGAVER FØR FORESTILLING

Oppgave 1: Hele verden er en scene

Jacques, en av eksilhertugens folk som bor i skogen, erklærer at «hele verden er en scene». Sitatet er et av de mest kjente fra Shakespeares skuespill.

- Hva betyr dette for deg? Hva tenker du når du hører utsagnet «hele verden er en scene»?
- Skriv en kort tekst, gjerne på kort tid (2–3 minutter) og i form av en bevissthetsstrøm/stream-of-consciousness, der målet er å skrive tankene ut til en sammenhengende tekst i en jevn flyt uten stopp. Stream-of-consciousness-teknikken innebærer å skrive i en konstant strøm av ord/tanker – som om det ubevisste får tilgang til en penn å skrive med.

Oppgave 2: Identitet og refleksjon

Les monologen i manusutdrag 1.

I monologen leser vi en beskrivelse av et mannlig liv i sju stadier (i Shakespeare tid var det kun mennene som kunne ha posisjoner og innflytelse i samfunnet), der Jacques later til å hevde at alle mennesker later som, at vi leker i roller. For melankolske Jacques virker dette spillet som et uttrykk for tomhet.

Imens spiller Rosalind, stykkets hovedperson, flere ulike roller i løpet av handlingen. Hun skifter roller etter hva hun blir inspirert til, og uten at det virker problematisk.

Refleksjonsspørsmål

- Hva er det å være seg selv? Er du den

samme hos bestemor som du er på skolen, for eksempel? Når er du deg selv fullt og helt?

- Er vår identitet i vesten i dag preget av rollespill? Hva innebærer det å være mann og kvinne i vårt samfunn og i våre dager? Er noe ulikt, og hva er det i så fall som skiller mellom å være et kjønn framfor et annet?
- Det kan oppleves som viktig i vår kultur å «finne seg selv.» Hvordan gjør man det? Er du enig i det? Hvorfor eller hvorfor ikke?

Oppgave 3: Skriv og spill monolog

a. Les monologen i manusutdrag 1 og skriv en egen monolog.

- Teksten skal skrives over temaet «å være seg selv» og være på opptil en halv side.
- Vær gjerne personlig, beskriv en opplevelse som er sann eller fiktiv – eller begge deler.

- Beskriv hvor du er, hvem du er med, hva du ser, tenker og føler.

- Teksten skal inneholde disse seks frasene:

*spiller mange roller i sitt liv
en trist sang
så kommer siste scene
som passer rollen godt
alt forsvinner
med strenge blikk*

- Lag tittel på monologen.

b. Ta oppgaven et skritt videre!

- Legg monologene i en bunke, NB: uten navn påskrevet.
- Del monologene vilkårlig ut i klassen, en til hver.
- Alle lærer teksten de har fått noenlunde utenat og framfører. (Vær sufflør for hverandre.)



Oppgave 4: Forelskelse og refleksjon

Les manusutdrag 2.

Som dere vil er en kjærlighetshistorie. I manusutdraget leser vi scenen der Orlando og Rosalind forelsker seg, og vi ser hvordan Rosalind nøler med å dra fra Orlando – alt hun vil er å være sammen med ham. Orlando klarer på sin side ikke å få sagt det han vil i møte med henne, han sier liden-skapen lammer tungen hans.

Refleksjonsspørsmål

- Hva ved et menneske er det man forelsker seg i?
- Er det ytre like viktig som det indre?
- Hva er det som får en til å bli i forholdet?
- Hvor langt er du villig til å gå for få en annen?



Oppgave 5: Alt er love

I århundrene etter at Shakespeare i 1623 skrev *Som dere vil*, har forfattere latt seg inspirere av dette og andre av hans stykker. Romanene *Orlando*, skrevet av Virginia Woolf, og *Bildet av Dorian Gray*, skrevet av Oscar Wilde, inneholder referanser som går direkte til *Som dere vil*, og både Woolf og Wilde var opptatt av hvordan stykket leker med roller og ikke minst kjønn.

Kanskje var Shakespeare den første forfatteren som reflekterte over hvor flytende kjønn og identitet kan være – og dermed forut for sin tid. I renessansen var kjønn, identitet og klassesamfunnet strengt avklart. Det var ikke lov for kvinner å være skuespillere, så Rosalind ble på Shakespeares tid spilt av en ung gutteskuespiller.

Rosalind kler seg ut som Ganymedes for å gjemme seg i skogen. Ganymedes møter Orlando og overtaler ham til at hun kan spille kvinne, slik at Orlando kan øve seg på ham. Alt flyter over i hverandre: Jente spiller gutt som spiller jente. Eller i Shakespeares tid: Gutt (på scenen) spiller jente (Rosalind) som spiller gutt (Ganymedes) som spiller jente.

Les manusutdrag 3 og skriv en dialog.

- Virginia Woolf brukte stream-of-consciousness-teknikken da hun skrev. Benytt deg

av teknikken og skriv ut fra tittelen «Alt er love» i tre minutter. Skriv gjerne ord for ord – du trenger ikke å skrive fullstendige setninger eller ha korrekt setningsoppbygging.

- Gå sammen to og to. Les annethvert ord/frase fra hver deres tekst. Finn en felles rytme – tenk at tekstene deres skal flyte sammen til en helhetlig dialog. Hver av dere leser mellom åtte og ti ord/fraser, så stopper dere. Fremfør dialogen.

Oppgave 6: Improvisasjon og rollelek

- Alle står i en ring. To går inn i midten og mimer en handling, uten å snakke (eksempler: fiske, lese en bok, spille basket).
- Den som leder øvelsen, gjerne læreren, sier «frys», og de to stopper i et frys-bilde. Deretter sier lederen navnet på en annen i ringen, som går inn og overtar en posisjonen og kroppsstillingen til en i paret som står i frys.
- Det nye impro-paret fortsetter når øvelseslederen sier «spill», men denne gangen i en ny handling. Dette fortsetter. Den nye improvisatoren overtar alltid for den som har vært lengst i spill. Etter hvert kan dere legge på samtale i improvisasjonen.



ETTERARBEID – OPPGAVER ETTER FORESTILLING

Oppgave 1: Motsetninger

I forestillingen finnes mange kontraster, både visuelle og symbolske. Redegjør for hva som gjør disse til viktige motsetninger og elementer i forestillingen:

*skogen/hoffet
slekt/ukjent
mann/kvinne
autentisk/utenpå
moderne/renessanse*

Så du flere motsetninger i forestillingen?

Oppgave 2: Skriv en teateranmeldelse

Analyser forestillingen. Begrunn dine meninger: hva du syntes var interessant,

hva du undret deg over, hva du ikke forsto, hva du savnet, hva som grep deg. Gjør deg gjerne betraktninger om alle eller flere av disse sceniske effektene:

*kostymer
scenografi
musikk/musikere
lyseffekter
tekst
skuespillerprestasjoner
regivalg
lengde
andre elementer?*

Send teateranmeldelsen din inn til Nationaltheatret: info@nationaltheatret.no. Vi plukker ut en vinner som får teksten sin publisert på nettsiden vår!



TRE UTDRAK FRA *SOM DERE VIL*

Utdrag 1

JACQUES

Hele verden er en scene,
hvor menn og kvinner spiller skuespill.
De går ut og de kommer inn igjen,
og spiller mange roller i sitt liv
som har syv akter. Først som lite barn,
som gulper klynkende ved ammens barm.
Så skolegutt som sleper seg med sekken
og fjeset vått av kattedvask, uvillig:
en snegl på skolevei. Så elskeren
som peser lik en smelteovn – en trist sang
om kjærestens øyenbryn. Så som soldat,
grovkjefta, ubarbert og ærekjær,
kampklar og alltid lett på foten i
fullt firsprang etter ryktets såpebobler
selv i kanonens munning. Så som dommer,
med fin, rund ølvom, fet av korrupsjon,
med strenge blikk og sirlig trimmet skjegg,
med gamle moteord og rettsbelæring
som passer rollen godt. I sjette alder –
en tørr og mager tass som tøfler rundt
med brillene på nesen, pung som dingler
fra buksene som slenger ganske fritt
rundt pinglebeina, og en tynn falsett
som piper ut av strupen lik et barns
syltynne plystr. Så kommer siste scene
som slutten på vårt handlingsmette drama,
den andre barndom med sin rene glemsel
når tenner, øyne, smak og alt forsvinner.

Utdrag 2

ORLANDO

Jeg er sir Rowlands sønn,
hans yngste sønn, og ville aldri bytte
om hertug Frederick vil gjøre meg til arving.

ROSALIND

Min far elsket Rowland som sin egen sjel,
og hele verden følte slik som han.
Og hvis jeg visste at De var hans sønn
så skulle jeg på mine knær ha bedt
Dem oppgi vågestykket.

CELIA

Snille du,
vi skylder ham en takk og oppmuntring.
Det plager meg at far som vanlig var
så hardhjertet og amper mot deg, Orlando.
– Sir, godt gjort. Du vant brytekampen.
Hvis De er like sterk i kjærlighet,
og holder det De lover like høyt
blir kjæresten Deres lykkelig.

ROSALIND *tar av halskjedet og gir ham det*

Min herre,
ta dette fra en lykken har forlatt,
som gjerne ga Dem mer, men intet har.
Da går vi, da?

CELIA

Farvel, De vakre mann.

*Rosalind og Celia skal til å gå.*ORLANDO *avsides*

Først får jeg vel si takk? Mitt bedre jeg
er slått i bakken, det som står her nå
stiv som en stokk, det er mitt tomme skall.

>>

ROSALIND *til Celia*

Han roper på oss. Jeg er forsvarsløs.
Får spørre hva han vil – De ropte, sir?
De bryter godt, og legger flere ned
enn Deres fiender.

CELIA

Nå, kommer du?

ROSALIND

Ja vel, da. *Til Orlando*. Sir, farvel.

Rosalind og Celia går.

ORLANDO

Men hvorfor lammer lidenskapen tungen?
Hun spurte, jeg fikk ikke fram ett ord.

Utdrag 3

PHOEBE *til Silvius*

Fortell ham, gjeter, hva det er å elske.

SILVIUS

Det er å være sukk og stønn og tårer,
og det er jeg for Phoebe.

PHOEBE

Og jeg for Ganymedes.

ORLANDO

Og jeg for Rosalind.

ROSALIND

Og jeg for ingen kvinne.

SILVIUS

Det er å være gjort av søte drømmer,
av lidenskap og brennende begjær,
av ansvar og respekt, forgudelse,
av ydmyk uro og tålmodighet,
av renhet, offervilje, ærefrykt,
av alt jeg er for Phoebe.

PHOEBE

Og jeg for Ganymedes.

ORLANDO

Og jeg for Rosalind.

ROSALIND

Og jeg for ingen kvinne.

PHOEBE *til Rosalind*

Så hvorfor håner du min kjærighet?

SILVIUS *til Phoebe*

Så hvorfor håner du min kjærighet?

ORLANDO

Så hvorfor håner du min kjærighet?

ROSALIND

Hvem sier du det til, «så hvorfor håner du min kjærighet»?

ORLANDO

Til henne som verken er her eller der.

SOM DERE VIL

Vår og høst 2017

For spilleplan, se nationaltheatret.no.

Forestillingen varer i cirka to timer og 50 minutter inkludert pause.

Elevpriser: kr 270,- / 200,- / 110,- per billett, avhengig av plassering i salen.

NB! Hver 16. billett er gratis (fri lærer).

Skolereservasjon: 815 00 811 / salg@nationaltheatret.no

Vennligst oppgi antall billetter, skolens navn og lærer/kontaktperson.

Velkommen i teatret!

